

İNŞAAT SEKTÖRÜ ANALİZİ

JAPONYA - KUZEY AFRİKA - ORTADOĞU
PAZARLAR “TSUNAMİ”LER ALTINDA

Dünya - Türkiye - İnşaat Sektörü

Nisan
2011

TÜRKİYE MÜTEAHHİTLER BİRLİĞİ

“Tunus ve Mısır'daki olayların istikrarlı ve demokratik yeni rejimlere yumuşak bir geçiş sağlayabileceği konusunda umutlu olmak mümkündür. Ancak, daha da istikrarsız ve radikal sonuçlarla karşılaşılması riski de göz ardı edilemez niteliktedir. Bu tür bir kargaşa ve sonucunda enerji fiyatlarında ortaya çıkabilecek keskin artışlar, geçmişteki on yıllar boyunca karşılaşmış olduğu en kötü finansal kriz ile resesyondan sadece bir süredir toparlanmakta olan küresel ekonomi için ciddi bir risk oluşturmaktadır.”

Prof. Dr. Nouriel Roubini Financial Times, 01 Şubat 2011

ÖZETİN ÖZETİ

2010 yılı ve 2011'in ilk çeyreği itibariyle dünyaya, bölgemize ve Türkiye'ye baktığımızda önemli başarılar, olumsuzluklar ve geleceğe dönük büyük tehditler görülmektedir.

2010 yılında sağlanan önemli başarılar, ekonomide sağlanan yüksek büyüme, yatırım ve istihdam boyutlarıyla kaydedilmiş olan hızlı gelişmedir. Olumsuzluklar ise: istihdam, cari açık ve dış ticaret boyutlarıyla kriz öncesi dönemin gerisinde olmaktadır. 2011'in 1. çeyreğine damgasını vuran ve geleceğe dönük ciddi riskler içeren önemli tehditler ise Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki halk hareketleri, Japonya'daki deprem ve sonuçları, Libya'daki iç savaş ve ardından Birleşmiş Milletler Kararı çerçevesinde Libya'ya yapılan askeri müdahaledir.

Ocak ayı ortalarında Tunus'ta başlayan daha sonra Mısır, Yemen, Ürdün, Libya, Cezayir, Sudan, Lübnan ve Suriye dahil diğer Arap ve Afrika ülkelerine sıçrayan yönetim karşıtı isyanların ne kadar yayılacağı derinleşeceği ve ardından neler getireceği belirsizdir. Bu açıdan bakıldığında “Libya'dan sonra benzer nitelikte bir müdahale Suriye'ye de yapılır mı?”, “Yapılırsa bu bölgeyi ve sınır komşusu Türkiye'yi nasıl etkiler?” soruları gündemdeki ağırlıklarını sürdürmektedir.

Arap dünyasındaki çalkantıların krizin etkilerini henüz tam olarak atlatamamış olan küresel ekonomi için yarattığı bir numaralı tehdit olarak gıda ve emtia fiyatlarındaki artışın devam etmesi, bir enerji şokuyla karşılaşılması ve çift dipli kriz senaryosunun gerçeğe dönüşmesi gösterilmektedir. Uzmanlar önemli petrol ihracatçılarından olan Libya'daki iç savaş nedeniyle oluşan arz açığının şimdilik OPEC'in aldığı dengeleyici önlemlerle karşılanabildiğine, ancak mevcut kaosu Suudi Arabistan'ı da etkisi altına alması halinde petrolün varil fiyatının 120 ABD Dolarının üzerine çıkabileceğine ve asıl tehlikenin de o zaman başlayacağına işaret etmektedirler.

Japonya 11 Mart 2011'de yaşanmış olan 9 şiddetindeki deprem ve tsunami felaketi nedeniyle epeyce zor durumdadır. 28 bin kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan bu afetin Japon ekonomisine maliyetinin 350 milyar ABD Dolarını aşabileceği ve telafisinin en az 5 yıl alacağı tahmin edilmektedir. Depremde ağır hasar alan Fukuşima nükleer santralında meydana gelen patlama ve yangınlar ve daha sonra Pasifik Okyanusuna sızan radyoaktif atıklar bölgede tarihin en büyük nükleer felaketinin yaşanabileceği endişesini yaratmakla kalmamış, hem Japon borsasında hem de dünya borsalarında keskin düşüşlere neden olmuştur. Öte yandan nükleer teknolojinin ağır eleştirilere konu olmasına da yol açmıştır.

AB bölgesindeki borç krizi kaygı verici boyutlarda seyretmektedir. Yunanistan ve İrlanda'nın ardından 06 Nisan 2011 tarihinde Portekiz'in de AB'ye acil yardım başvurusunda bulunması var olan tedirginliği daha da artırmıştır.

Libya'daki olaylar yurtdışındaki işlerinin %15'e yakını bu ülkede olan Türk müteahhitlerini derinden etkilemiştir. Şantiyeleri yağmalanan, işçilerini Türkiye'ye getirmek zorunda kalan, mevcut sözleşmelerini devam ettirmek ümidiyle ve bu döneminin sona ereceği beklentisiyle dayanma güçlerini zorlayan müteahhitlik firmaları için yaşanan son gelişmeler Libya'ya geri dönüş umudunun ertelenmesine yol açmıştır.

Türkiye için önümüzdeki dönemin temel sorunu büyümeyi sürdürmek ve tüketim kaynaklı büyümeden ihracat kaynaklı büyümeye geçişi sağlamak olacaktır. Mali disiplinden taviz vermeyen, reform takvimini detaylandırıp uygulamaya koyabilen ve kurumlarını güçlendirmeye devam eden bir Türkiye'nin bunları başarması olanaklı görülmektedir.

Ekonomistler arasında hükümetin 2011 yılı hedeflerinin en çok dış ticarete ve cari açığa sapma göstereceği beklentisi yaygındır. Sıcak para girişine bağlı olarak ekonominin ısınması karşısında alınan önlemlerin ne denli etkin olacağına kestirilememesi 2011'e ilişkin belirsizlikleri artırmaktadır.

İnşaat sektörünün performansı ekonomiye paralel bir seyir izleyecektir. Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri söz konusu olduğunda: Libya'daki olayların neden olduğu kayıpların hafifletilmesi bağlamında kamudan beklenen desteğin ne boyutlarda olacağı, pazar kaybı travmasının diğer ülkelerde alınacak işlerle ne ölçüde telafi edilebileceği ve Libya'daki şartların normale dönmesinin ne kadar zaman alacağı gündemde bir süre daha kalacak gibi görünen önemli sorulardır.

DÜNYA: 2010 YILI DEĞERLENDİRMESİ

2010 dünyanın birçok ekonomisinde sıkıntılı bir yıl olmuştur. Başta İrlanda ve Yunanistan olmak üzere bazı gelişmiş ekonomilerin aslında sanıldığı kadar güçlü olmadıkları ortaya çıkmıştır. Öte yandan Çin, Brezilya, Rusya, Türkiye gibi yeni yükselen piyasa ekonomilerinin krizlere karşı ciddi bir direnç geliştirdikleri anlaşılmıştır.

2010'da küresel ekonominin toparlanmasına en büyük katkıyı geliştirmekte olan ülkeler yapmış, bu ülkeler arasında yer alan ve küresel ekonomik büyümenin "motor gücü" olarak nitelenen Çin, 2009'da %9.2 olan büyüme oranını 2010'da %10.3'e yükseltmiştir. Bu oranla en fazla büyüyen ülke konumunda olan Çin'i %9.2 büyüme ile Arjantin izlemiş, Türkiye ise %8.9 oranındaki büyüme oranıyla üçüncü olmuştur.

Türkiye, hem geçen yılın son çeyreğinde hem de 2010 yılının tamamındaki büyüme oranıyla Avrupa'da ilk sırada yer almıştır. Avrupa Birliği'nde (AB) geçen yıl son çeyrekte 2009 yılının aynı çeyreğine göre en fazla büyüyen ülke %7.2 ile İsveç olmuştur. İsveç'i %6.6 ile Estonya ve %5.0 ile Finlandiya takip etmiştir. Söz konusu çeyrekte Avrupa'nın en büyük ekonomisi Almanya %4.0 büyüme sağlarken, Fransa ve İngiltere %1.5 büyümüşlerdir. Almanya, geçen yılın tamamında %3.5, İngiltere ve Fransa %1.5, İtalya %1.3 oranında büyümüşlerdir.

Avrupa'da 27 üyeli Avrupa Birliği (AB) geçen yılın son çeyreğinde önceki yılın aynı çeyreğine göre %2.1 büyürken, 17 üyeli Euro Bölgesinin aynı dönemdeki büyümesi %2.0 olmuştur. 2009 yılında %4.1 daralan Euro Bölgesi geçen yılın tamamında %1.7 ve aynı yıl %4.2 küçülen AB de 2010 yılında %1.8 büyüme kaydetmiştir. Geçen yıl AB ve Uluslararası Para Fonundan (IMF) 110 milyar Euro finansal destek almış olan Yunanistan ise %6.6 küçülmüştür.

Uzmanlar, ekonomisini ayakta tutmak için AB'den acil mali yardım talebinde bulunmak zorunda kalan üçüncü AB ülkesi olan Portekiz'in 110 milyar ABD Dolarını aşkın kaynağa gereksinim duyabileceğini belirtmişlerdir.

Euro Bölgesi halen hem finansal hem de makroekonomik açıdan ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. AB liderlerinin çözüm üretmek amacıyla 2010 yılı başından itibaren yaptıkları toplantı sayısı 30'u aşmış, ancak, krize karşı uygun önlemler geliştirmekte yine de yetersiz kalmıştır. Son olarak Mart 2011'de açıklanmış olan bütçe açıklarını azaltmaya dönük önlemlere rağmen mevcut göstergeler tehlikenin devam ettiğine işaret etmektedir. Euro Bölgesindeki tek para sistemi tüm ülkeleri tehdit altında tutmaktadır.

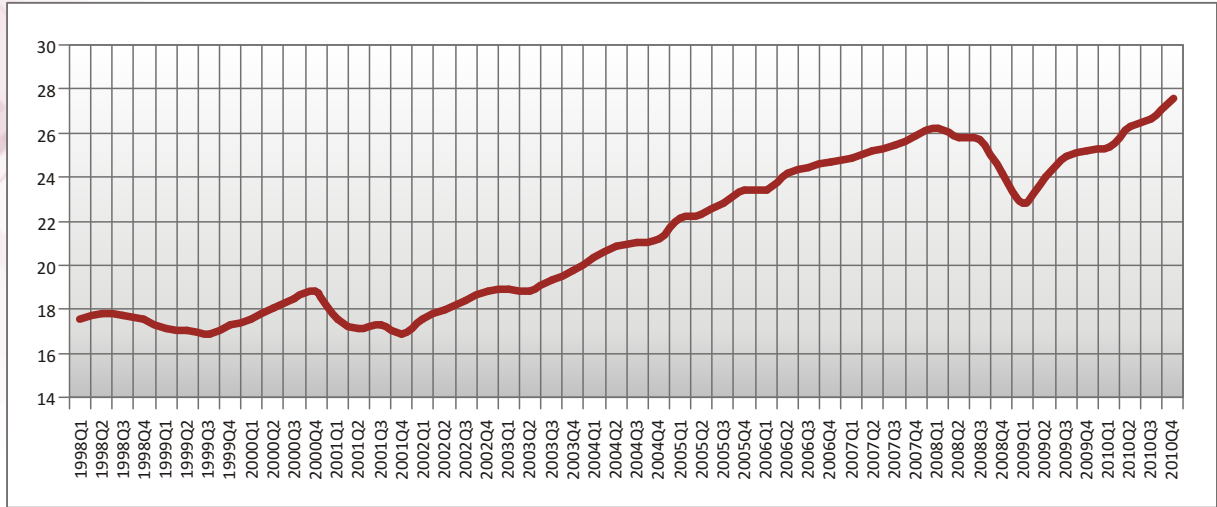
2010'un dördüncü çeyreğinde ABD'deki büyüme %3.1 olmuştur. %200'e ulaşan Borç/GSMH oranı ile dünyanın en borçlu ülkesi olan ve 2010 yılında ortalama %1.6 büyüme ile gelişmiş ülkeler arasında sonuncu sırada yer alan Japonya'nın depremin yaralarını sararken bu borç sarmalı ile nasıl başa çıkacağı sorusu piyasaları kaygılandırmaya devam etmektedir. Bu bağlamda: Kuzey Afrika ve Arap Yarımadası'ndaki gerginlikler ile faiz artışları ve Japonya depremi olgularının dünyadaki risk iştahını nasıl etkileyeceği de merak konusudur.

IMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn'ın, 2011 Nisan ayı başlarında yaptığı açıklama global ekonomik toparlanmanın hala kırılğan, çarpık ve inişli çıkışlı olduğunu bir kez daha ortaya koymuş, *"Büyük belirsizlik hala devam ediyor. Bir çok kara kuğu küresel ekonomik gölde yüzüyor"* diyerek çözüm için daha etkin politikalara ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.

Uzun sözün kısası: Dünyanın mevcut fotoğrafı küresel krizin açtığı yaraların bazı bölgelerde kabuk bağladığını, diğer bazılarında kanamaya devam ettiğini, geleceğe dönük risklerin ise varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Büyüme rakamlarının pek çok ülkede toparlanmaya işaret etmesine karşın işsizlik rakamları hala yüksek düzeylerde seyretmektedir.

TÜRKİYE: 2010 YILI DEĞERLENDİRMESİ

GSYH (mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış, milyon TL)

2003-2010 dönemindeki yıllık ortalama büyüme hızı %4.6 olan Türkiye ekonomisi 2010 yılında %8.9 oranında büyümüştür. Yılın dördüncü çeyreğinde gerçekleşen %9.2'lik büyümeyle Singapur ve Çin'in ardından dünyada en hızlı büyüyen üçüncü ülke olmuştur. Beklentilerin üzerinde gerçekleşen bu performansla Türkiye ekonomisinin büyüklüğü cari fiyatlarla 1.1 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

2010 son çeyreğinde ekonominin gösterdiği yüksek büyüme, %9 artış gösteren iç tüketim ve %11.8 büyüyen sanayi üretimi sayesinde elde edilmiştir. 2010 yılı dördüncü çeyreğindeki büyümeye özel sektör yatırımları ve nihai tüketim harcamalarının önemli katkısı olmuş, özel sektör yatırımları geçen yılın aynı dönemine göre reel olarak %49.5 oranında, tüketim harcamaları ise %9 oranında artmıştır. En hızlı büyüyen sektör ise %17.5 oranına ulaşan inşaat sektörü olmuştur.

2010 yılı son çeyreğinde talep büyük ölçüde ithalata yönelmiştir. Mal-hizmet ihracatı %4.3, mal-hizmet ithalatı ise %25.4 artmıştır. Aradaki büyük fark yüzünden dış ticaret açığı büyümeyi %5.6 aşağı çekmiştir.

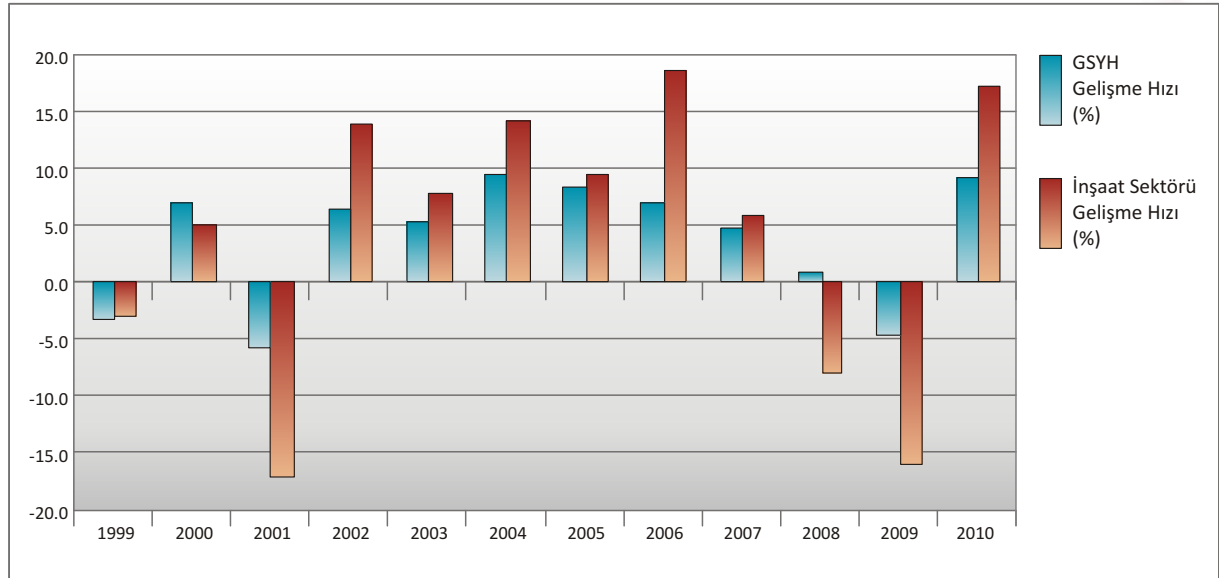

2010 yılında gerçekleşen %8.9'luk büyümenin 5.4 puanı hizmetlerden, 3.4 puanı sanayiden gelmiş, yatırımlardaki artış ise %30 olmuştur. Özel sektörün yıllık yatırım harcamaları ise %33.5 artmıştır.

TÜİK'in 2003 yılı baz verilerine göre, 2010 yıllık enflasyonu TÜFE'de %6.40, ÜFE'de ise %8.87 olmuştur. 2010 yılında ekonomide yaşanan büyümeye rağmen enflasyonun hedefin altında gerçekleşmiş olması dikkat çekici, T.C. Merkez Bankasının para politikasında değişiklik çabasını kolaylaştırıcı ve düşük faizin kuru yukarı itmesinden duyulan endişeyi azaltıcı bir gelişme olmuştur.

TÜİK'in 04 Nisan 2011 tarihli açıklamasına göre, 2011 yılı Mart ayında 2003 yılı baz verilerine göre Tüketici Fiyatları Endeksi'nde (TÜFE) bir önceki aya göre %0.42, bir önceki yılın Aralık ayına göre %1.57, bir önceki yılın aynı ayına göre %3.99 ve on iki aylık ortalamalara göre %7.29 artış gerçekleşmiştir. ÜFE'de ise aylık değişim %1.22 olmuştur. T.C. Merkez Bankası Mart ayı fiyat gelişmeleri raporunda ithalat fiyatlarındaki artışların gecikmeli yansımalarına bağlı olarak ve baz etkisiyle enflasyonun kısa dönemde kademeli bir artış göstereceği tahmininde bulunulmuştur.

GSYH ve İnşaat Sektörü Gelişme Hızı

2010 büyümesi, Türkiye ekonomisinin 2004 yılından beri yaşadığı en yüksek büyüme hızıdır. Ekonominin 2010 yılının ilk çeyreğinde %12, ikinci çeyreğinde %10.3, üçüncü çeyreğinde ise %5.2 oranında büyümüş olduğu anımsandığında, dördüncü çeyrekteki %9.2 düzeyindeki performans, büyüme hızının arttığını göstermektedir. Bu büyüme oranları, bir yandan Türkiye'nin küresel krizi geride bıraktığını diğer yandan ekonominin ateşinin yükseldiğini göstermektedir. Bu bağlamda, ekonomideki mevcut gelişmeler, 2011 yılında T.C. Merkez Bankası'nın ekonomideki bu yüksek ısınmaya karşı aldığı önlemlerin henüz tam olarak etkisini göstermediğini de ortaya koymaktadır.

Türkiye ekonomisindeki aşırı ısınma ağırlıklı olarak sıcak para girişinden ve beraberinde iç talepteki güçlü artıştan kaynaklanmaktadır. İç talep 2010 yılı son çeyreğinde büyümeye %15.4'lük katkı yapmıştır.

Ekonomi çevrelerinde, BDDK ve T.C. Merkez Bankası'nın kredilere yönelik almış olduğu son kararların aşırı ısınan ekonomi üzerindeki yavaşlatıcı etkileri tartışılmaktadır. Ülke ekonomisindeki bu aşırı ısınma dış ticaret açığı ve dolayısıyla cari açık üzerinde büyük tehdit yaratmaktadır. Munzam karşılık önlemlerine rağmen ekonomideki hızlı gidişin 2011 yılında da devam etmesi halinde faizlerde ciddi bir artışın gündeme gelebileceği beklenmektedir.

2011 YILI

Nisan ayında yayınlanmış olan IMF'in "Dünya Ekonomisinin Görünümü" raporunda yer alan tahminlere göre, 2011 yılında dünyanın ortalama büyüme hızı %4.4 olarak öngörülmektedir. En yüksek büyümesi beklenen ekonomilerin başında, her zaman olduğu gibi yine Çin (%9.6) ve Hindistan (%8.2) gelmektedir. ABD'nin %2.8 büyümesi beklenirken bu oran Euro bölgesinde %1.6'ya düşmektedir. 2011 yılı enflasyon beklentisi kapsamında gelişmiş ülkeler içinde enflasyonun en yüksek beklendiği ekonomi %3.9 ile İngiltere'dir.

IMF tahminlerine göre asıl sorun bütçe, borç yükü ve işsizlik oranlarında kendisini göstermektedir. 2011 yılında ABD için beklenen bütçe açığı %8.1'dir. Bu, 2012 yılı için enflasyonda önemli riskler barındıracak kadar büyük bir açık olarak değerlendirilmektedir. Benzer bir durum, Japonya (%8.3) ve İngiltere (%6.6) için de söz konusu olmaktadır. Japonya yıllardır büyük bütçe açıkları verdiği halde enflasyonla karşılaşmamış olmasına karşın aynı durumun ABD ve İngiltere için geçerli olmayabileceği ekonomi çevrelerince taşınan bir kaygı olmaktadır. Çin'in %4.2 olarak beklenen enflasyon oranı yüksek gibi görünmese de Çin açısından yüksek sayılacak bir oran olarak nitelendirilmektedir.

Bu kadar büyük bütçe açıklarıyla yürütülen gevşek maliye politikalarının sonucunda kamu kesimi borç yükünün neredeyse denetlenemeyecek bir yüksekliğe ulaşmış olduğu değerlendirilmektedir. 2011'de ABD için borç yükü %100, Euro bölgesi için %87, İngiltere için %83 olarak tahmin edilmektedir. Japonya'nın tahmin edilen borç yükü ise %229 dur. İtalya, Yunanistan ve Belçika da borç yükü konusunda çok sıkıntılı durumda bulunmaktadır.

Bu veriler, bazı ekonomi yorumcularının borç sorununu 2011 ve sonraki yılların en önemli ekonomik sorunu olarak tanımlamalarının temel nedenini oluşturmaktadır. ABD'de %8.8 olarak tahmin edilen işsizlik oranı Euro bölgesi için %9.9 ve İngiltere için %7.8 olarak tahmin edilmektedir.

IMF, Türkiye'nin 2011 yılı büyümesine ilişkin öngörülerini sürekli yükseltmektedir. IMF yıl sonu enflasyonu için ile ilgili olarak da benzer bir yaklaşım içerisindedir. Enflasyonda yılın ilk üç ayında hızlı bir düşüş yaşanmasına karşın IMF'nin her yeni tahmininde enflasyon beklentisi biraz daha artmaktadır. Bunun nedeni olarak, baz etkisinin artık ters işleyeceği bir döneme girilecek olması ve petrol ile emtia fiyatlarındaki sürekli artışların yaratması beklenen olumsuz katkılar olarak gösterilmektedir. IMF, işsizlik oranı tahminini de yukarı çekerek %11.4'e getirmektedir. IMF'nin Türkiye'ye dönük tahminleri arasında en çarpıcı tahmin olarak cari açık oranı dikkatleri çekmektedir. IMF'nin son raporunda cari açık/GSYH oranı %8 olarak öngörülmektedir. %8'lik bir cari açık, GSYH'nin 780 milyar ABD Doları olacağı tahminiyle aşağı yukarı 62.5 milyar ABD Dolarlık bir cari açığı ifade etmektedir. Cari açık halen büyük ölçüde bankaların dışardan aldıkları krediler ve bir ölçüde de portföy yatırımları ile finanse edilmektedir. Bu düzeyde bir cari açığın mevcut sıcak para finansmanı ile sürdürülemez olduğu, cari açığın bu şekilde devam etmesi halinde kur ve faiz düzeltilmesinin kaçınılmaz olacağı değerlendirilmektedir. Bu nedenle kısa vadede cari açık bu hızla artmaya devam ederse ve T.C. Merkez Bankası'nın politikaları sonuç vermezse yeni bazı önlemlerin devreye sokulmasının gerekebileceğine inanılmaktadır. Bu çerçevede, Haziran 2011 seçimlerinden sonra önlemlerin maliye politikası kapsamında ve vergi biçiminde gelebileceği yorumları yapılmaktadır.

Türkiye'nin gündeminde yakın geçmişte küçülmeye karşı alınması gereken tedbirler tartışılırken bugün hızlı toparlanma sürecinin nasıl yönetileceği sorusu öne çıkmıştır. Ekonomistlerce 2010 yılı büyüme verileri ısınan ekonominin yönetilmesine dönük önlemlerin gecikmiş olduğunun göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Türkiye'nin şartları ve olanakları göz önüne alındığında bu oranın yüksek olduğu, ülke ekonomisinin mevcut yapısı ile yüksek büyümenin ciddi bir risk ürettiği değerlendirilmektedir.

Küresel kriz sonrasında Türkiye ekonomisinin hızlı toparlanabilmesi arkasında iki önemli neden

bulunduğu, bunlardan ilkinin, küresel krizin bankacılık sistemimizi olumsuz etkilememesi olduğu görülmektedir. İkinci neden ise, Avrupa Birliği'ndeki kriz ile birlikte, Türkiye'ye fon girişlerinin hızla artmasıdır. Yunanistan'daki ekonomik kriz ile başlayan süreç Türkiye ekonomisine destek olmaktadır.

Küresel sistem açısından karışık bir görünüm sergilemiş olan 2010 yılının bazı yeni yükselen ekonomiler için oldukça başarılı geçmiş olduğu görülmektedir. Bu ekonomiler arasında Türkiye ile birlikte Çin, Hindistan, Brezilya, Polonya ve Rusya en önde gelmektedirler.

Avrupa'nın durumu ciddiyetini korumaktadır. Almanya, İngiltere, Fransa gibi güçlü ve diğerlerine destek olmasına istenen ülkeler tarafından biraz da küçümsenerek "PİGS" olarak adlandırılan Portekiz, İrlanda, İspanya ve Yunanistan'ı yüksek kamu borçları ve bütçe açıkları nedeniyle epeyce zor günler beklemektedir. Kısacası 2011 yılında bu ekonomilerin hepsi farklı sorunlarla başa çıkmak zorunda kalacaklardır.

Türkiye ekonomisinin karşısındaki önemli sorunlar ise şunlardır:

- **Yüksek cari açık:** Son yıllarda Türkiye ekonomisinin en önemli sorunu cari açığın önlenemez yükselişidir. Ekonomi hızlı büyüdüğünde cari açık da çok yüksek düzeylere çıkmaktadır. Sorunun çözümü ise, ekonomiyi soğutmak yerine büyüme modelini değiştirmekten geçmektedir.
- **İşsizlik:** Hızlı büyüme ve toparlanmaya karşın işsizlik kriz öncesinin %10 düzeyine geri dönebilmiş değildir. 2001 krizi öncesindeki işsizlik oranının %8 dolayında olduğu dikkate alındığında, bu düzeye geri dönmek ciddi önlemleri ve yapısal düzenlemeleri gerektirmektedir.
- **Yapısal reformlarda duraklama:** Türkiye 2001 krizi sonrasında mali sektörde önemli bir yapısal değişim gerçekleştirmiştir. Bununla beraber henüz vergi reformu, reel sektör reformu vb. alanlarda da somut gelişmeler beklenmekte, yapısal düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.
- **Dünyada gıda fiyatlarının ve petrol fiyatlarının artması:** Uluslararası platformda gıda ve petrol fiyatlarındaki artışların ülkemize de maliyet artışı ve enflasyon olarak yansıtacağı tahmin edilmektedir.
- **Dış siyasetteki tehditler:** Başta Orta Doğu ve Kuzey Afrika olmak üzere, Türkiye için önemli pazarlar olan ülkelerdeki sorunların ve yaşanacak gelişmelerin bu ülkelerle sürdürülen ticari ilişkileri daha da olumsuz etkilemesi riski mevcuttur.

İNŞAAT SEKTÖRÜ

bin TL

	Tarım	Sanayi	Ticaret	İnşaat	GSYİH
2007	9 046 724	27 130 512	15 357 527	6 573 647	101 254 625
2008	9 433 551	27 211 651	15 120 174	6 040 812	101 921 730
2009	9 768 638	25 332 633	13 815 637	5 067 196	97 003 114
2010	9 927 856	28 593 548	15 403 228	5 935 140	105 680 142
2007-2010	%9.7	%5.4	%0.3	%-9.7	%4.4
2008-2010	%5.2	%5.1	%1.9	%-1.7	%3.7
2009-2010	%1.6	%12.9	%11.5	%17.1	%8.9

İnşaat sektörü 2010 yılında hızlı bir toparlanma sürecine girmiş, yılın ilk, ikinci, üçüncü ve dördüncü çeyreklerinde sırasıyla %8.3, %20.4, %22.1 ve %17.5 oranlarında büyümüştür. 2010 verileri yıllık olarak değerlendirildiğinde ekonomide %8.9, inşaat sektöründe ise %17.1 oranında büyüme kaydedilmiştir. Bu dönemde sektörün GSYH'daki payı %5.62 olmuştur.

İnşaat sektörü, 2010 yılının üçüncü ve dördüncü çeyreklerinde 2009 yılının aynı dönemlerine göre en fazla büyüyen (%22.1 ve %17.5) sektör olmuştur. Ayrıca, kriz döneminin başlangıcı olarak kabul edilebilecek 2008 yılı düzeyine yaklaşmış bulunmaktadır. Bununla beraber, global kriz öncesindeki 2007 yılı verilerine bakıldığında, tarım sanayi sektörleri (*ticaret ise hemen hemen aynı düzeyde kalmıştır*) ve GSYİH 2010 yılında daha üst düzeylere ulaşmış iken inşaat sektörü 2010 yılında 2007 yılına kıyasla %9.7 gerileme gösteren bir performans ortaya koymuştur.

TÜİK tarafından açıklanmış olan verilere göre: 2010 yılının oniki ayında bir önceki yılın oniki ayına göre belediyeler tarafından Yapı Ruhsatı verilen yapıların yüzölçümünde %59.7, bina sayısında %39.5, değerinde %70.8, daire sayısında %58.7 oranında artış olmuştur. Yapı Kullanma İzin Belgesi verilen yapıların yüzölçümünde ise %14.6 azalma olmuştur. Bu göstergeler sektördeki yatırımcıların konut inşa etme isteğinin devam ettiğini göstermektedir. Öte yandan mevcut stoklara yönelik talep istenen düzeyde gerçekleşmediğinden yapı ruhsatlarındaki artış oranları yapı kullanım izinlerine yansımamaktadır.

2010 yılı dördüncü döneminde, 97,517 konut satış sonucu el değiştirmiş ve Türkiye genelinde bir önceki döneme göre %16.51 oranında artış kaydedilmiştir. Öte yandan 2010 yılı dördüncü döneminde, konut satışlarında 2009 yılının aynı dönemine göre %16.10 oranında düşüş gerçekleşmiştir. Bu göstergeler konut satışlarında 2010'un son çeyreğinden itibaren yukarı yönlü bir eğilim olduğunu ortaya koymaktadır. 2010 sonunda 61.7 milyar TL olan konut kredisi hacminin Şubat 2011 sonunda 64.2 milyar TL olması da bu saptamayı destekleyici niteliktedir.

T.C. Merkez Bankasının munzam karşılık oranlarını artırması ve BDDK'nın konut kredisi tutarını evin bedelinin %75'i ile sınırlaması kararlarının önümüzdeki dönemde az da olsa faizleri yükseltecek ve talep artışını yavaşlatabilecek olmasına karşın konut talebinin artış eğilimini sürdüreceğini söylemek mümkündür.

İstihdam

2010 yılında büyüme oranının %8.9 olmasına karşın istihdamdaki artış %6.2'de kalmıştır. Türkiye genelinde işsizlik oranı Aralık 2010 döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 2.1 puan gerilerken, bir önceki döneme göre ise 0.4 puan artarak %11.4 olmuştur. İşsiz sayısı Aralık döneminde bir yıl öncesine göre 432 bin kişi azalışla 2 milyon 929 bin kişiye inmiştir.

Büyüme oranı ile istihdam ilişkisi sektörler itibarıyla ele alındığında ve 2009-2010 yılları bu çerçevede kıyaslandığında ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır:

	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	TOPLAM
Büyüme artışı (%)	1.6	12.9	17.1	7.7	8.9
İstihdam artışı (%)	8.5	10.2	9.6	3.1	6.2

Kaynak: TÜİK GSYH ve işgücü verileri

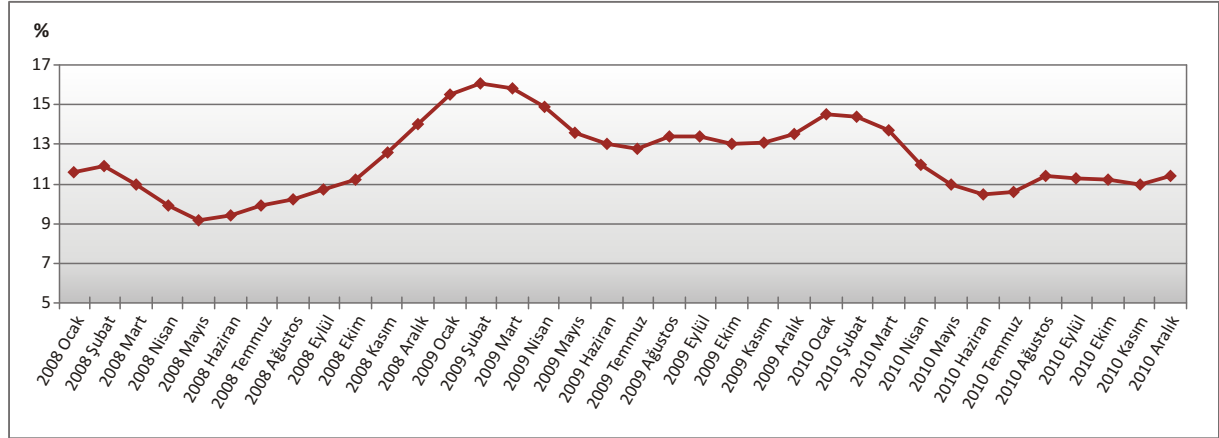
Tabloda dikkati çeken konulardan biri tarım sektöründeki büyümenin %1.6'da kalmasına karşın istihdam artışının %8.5 olarak gerçekleşmesi ve 2010 yılında sağlanmış olan 1.3 milyon kişilik istihdamın üçte birinin tarıma ait olmasıdır. Sanayi, inşaat ve hizmetler sektörlerinde ise tam tersine bir ilişki söz konusudur. İstihdam artışı büyümenin önemli ölçüde gerisinde kalmıştır. Bu durum bir yandan tarımdaki

yüksek istihdam rakamları üzerinde düşünmeyi gerektirmekte diğer yandan tarım dışı sektörlerde aynı miktardaki üretimin daha az işgücü ve daha az ücretle gerçekleştirildiği anlamına gelmektedir. İşsizlik verileri üzerinde yapılan analizlerde, tarım sektöründe yaratılmış gibi görünen istihdamın önemli bir kısmının aslında tarımsal üretime pek katkısı olmayan, dolayısıyla bu sektörde çalışanların gelirini arttırmayan bir istihdam olduğu da görülmektedir.

Öte yandan mevcut göstergeler 2010 yılında istihdam endeksinin %2.6, çalışılan saatlerin %1.6, brüt ücretler endeksinin ise %13.7 artmış olduğuna işaret etmektedir.

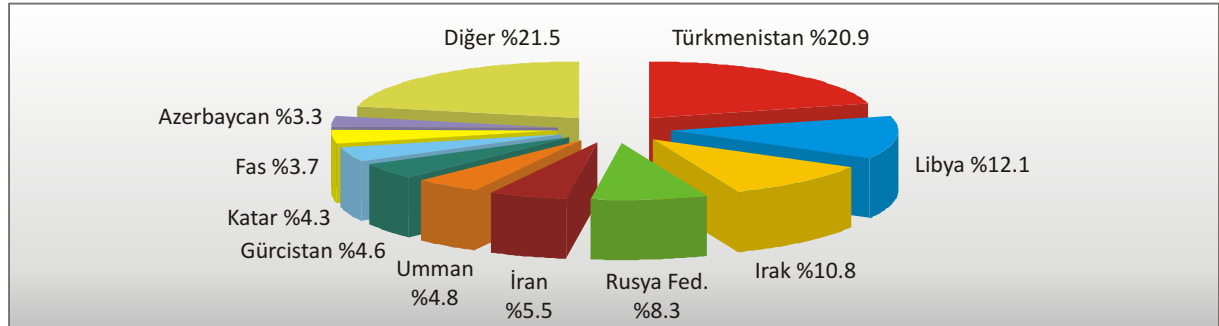
Ocak 2008 - Aralık 2010 İşsizlik Rakamları

YURTDIŞI MÜTEAHHİTLİKTE 2010 YILI

2010 yılında 48 ülkede toplam değeri yaklaşık olarak 20.3 milyar ABD Doları olan 517 proje üstlenilmiştir. Üstlenilen işlerin ülkelere dağılımına bakıldığında Türkmenistan'ın %20.9 ile ilk sırada yer aldığı, Libya'da oran olarak önemli bir düşüş olmasına rağmen %12.1 ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bu 2 ülkeyi sırasıyla Irak (%10.8), Rusya Federasyonu (%8.3), İran (%5.5), Umman (%4.8), Gürcistan (%4.6), Katar (%4.3), Fas (%3.7) ve Azerbaycan (%3.3) izlemiştir.

2010 Yılında Üstlenilen İşlerin Ünelere Göre Dağılımı

2010 yılında üstlenilen işlerde, yol/köprü/tünel projeleri %12.6'lık pay ile birinci sırada yer almaktadır. Konut projeleri ise %12.4'lük pay ile ikinci sırada yer almaktadır. Onları sırasıyla olimpiyat kompleksi, stadyum, kayak merkezi gibi projeleri içeren spor tesisleri (%10.8); enerji santrali, doğalgaz çevrim santrali, rüzgar tribünü gibi projeleri içeren enerji projeleri (%7.1); otel, park gibi turistik ve rekreasyon amaçlı tesisleri kapsayan projeler (%6.4) izlemektedir.

Üstlenilen İşlerin Bölgelere ve Ülkelere Göre Dağılımı (2010)

2010'da üstlenilen işlerde %39.3'lük bir pay ile BDT bölgesi ilk sırada yer almış, onu sırasıyla %33.0'lık ve %19.2'lik oranlarla Ortadoğu ve Afrika bölgeleri izlemiştir. Afrika-Ortadoğu-BDT- üçlüsünün yurtdışında üstlenilen yıllık toplam iş hacmi içerisindeki payı 2010'da %91.5 olarak gerçekleşmiştir.

Bölge/Ülke	Proje Sayısı	Toplam Proje Bedeli (ABD \$)	Pay (%)
BDT Ülkeleri	203	7,973,392,008	39.3
Türkmenistan	56	4,252,048,273	20.9
Rusya Federasyonu	57	1,694,476,675	8.3
Gürcistan	24	939,634,462	4.6
Azerbaycan	35	675,095,894	3.3
Özbekistan	8	139,583,494	0.7
Belarus	10	120,711,671	0.6
Ukrayna	1	60,000,000	0.3
Kazakistan	8	54,531,645	0.3
Tacikistan	3	35,240,894	0.2
Kirgizistan	1	2,069,000	0.0
Orta Doğu Ülkeleri	142	6,707,172,561	33.0
Irak	87	2,191,887,977	10.8
İran	10	1,111,767,635	5.5
Umman	4	979,245,366	4.8
Katar	7	882,944,593	4.3
S.Arabistan	13	574,588,267	2.8
BAE	8	572,796,791	2.8
İsrail	5	157,528,000	0.8
Suriye	6	120,302,709	0.6
Yemen	1	110,800,000	0.5
Ürdün	1	5,311,223	0.0
Asya Ülkeleri	70	552,236,867	2.7
Afganistan	68	397,466,867	2.0
Pakistan	1	150,000,000	0.7
Moğolistan	1	4,770,000	0.0
Diğer Ülkeler	9	14,154,152	0.1
KKTC	9	14,154,152	0.1
Afrika Ülkeleri	78	3,897,159,905	19.2
Libya	41	2,460,471,259	12.1
Fas	6	745,010,740	3.7
Sudan	9	280,469,229	1.4
Nijerya	2	186,932,822	0.9
Tunus	1	108,156,825	0.5
Etiyopya	2	42,000,000	0.2
Eritre	1	31,640,724	0.2
Cezayir	11	29,169,790	0.1
Moritanya	1	5,536,030	0.0
Güney Afrika Cum.	1	3,796,717	0.0
Gabon	1	1,800,000	0.0
Cibuti	1	1,140,100	0.0
Nijer	1	1,035,669	0.0
Avrupa Ülkeleri	15	1,161,503,045	5.7
Kosova	3	483,884,000	2.4
Letonya	1	477,000,000	2.3
Makedonya	2	121,159,170	0.6
Belçika	1	36,000,000	0.2
Almanya	1	23,417,062	0.1
Avusturya	1	9,874,256	0.0
Polonya	2	3,730,000	0.0
Romanya	1	3,172,500	0.0
Finlandiya	1	2,000,411	0.0
Bulgaristan	1	938,250	0.0
Arnavutluk	1	327,396	0.0
Genel Toplam	517	20,305,618,537	100

2000-2010 Dönemi:

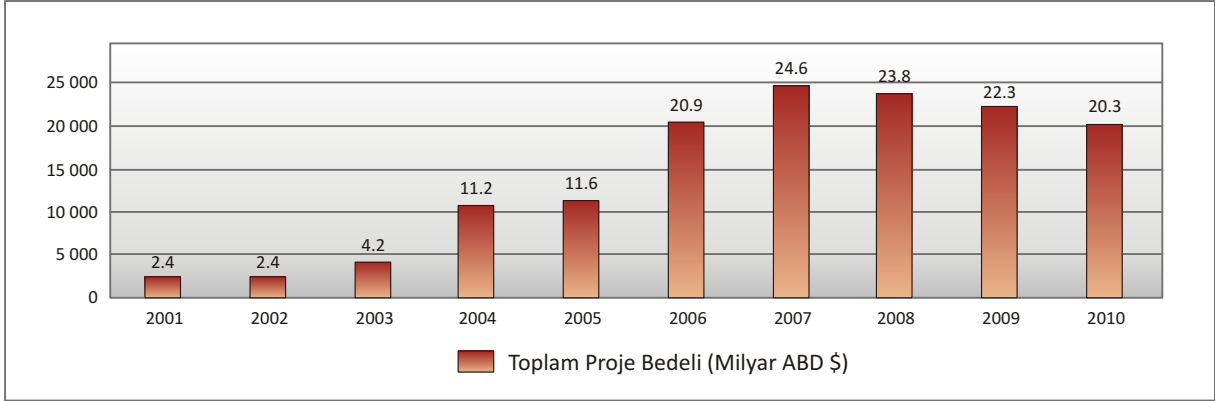
“Küresel Rekabet Gücü Patlaması”

Yurtdışı müteahhitlikte, özellikle 2001 ekonomik krizi sonrasında çok hızlı bir gelişme kaydedilmiş, 2002-2007 dönemi yurtdışı müteahhitlik açısından parlak bir başarı öyküsü olmuştur.

2001 ve 2002'de 2.4 milyar ABD Doları düzeyinde gerçekleşen yıllık yeni iş tutarı önemli bir artışla 2007-2008 yıllarında 24 milyar ABD Doları düzeylerine ulaşmıştır. İzleyen dönemde yaşanan ve dünya tarihindeki en büyük küresel finans krizi olarak nitelenen küresel kriz 2009 yılında Türk müteahhitlerin yurtdışındaki pazarlarını da olumsuz etkilemiş, ancak bu etki beklenenden daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Yeni üstlenilen yıllık iş hacmi rakamı, krizin etkilerinin yoğun hissedildiği 2009 yılında 22 milyar ABD Doları ve 2010 yılında 20 milyar ABD Doları seviyelerine gerilemiştir. Söz konusu gerilemeye rağmen, bu dönemde üstlenilen projeler Türk müteahhitlik firmalarının küresel krize rağmen yurtdışında son derece başarılı işler gerçekleştirdiklerini kanıtlamıştır.

Yıllara Göre Türk Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri (2001-2010)

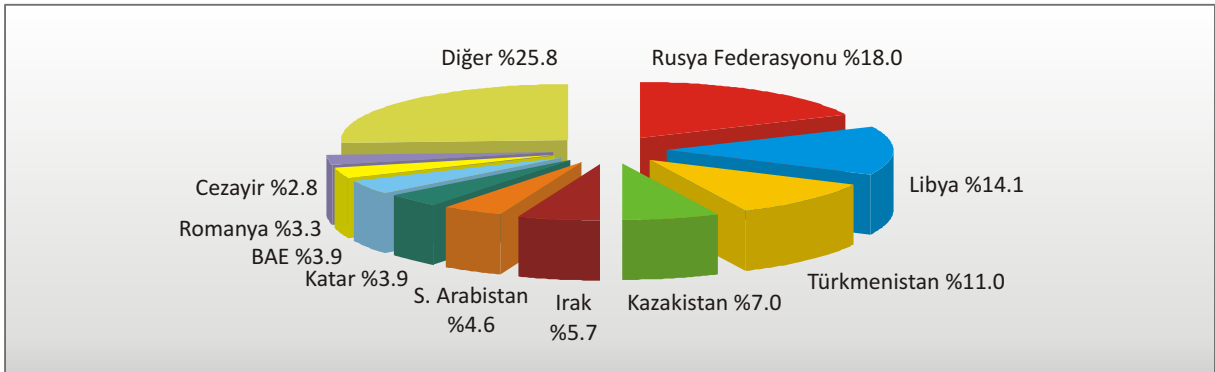

1972-2010 Dönemi için Genel Değerlendirme

1972-2010 arasındaki dönemde Türk müteahhitlerin yurtdışında üstlendikleri işlerin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Rusya Federasyonu'nun (%18.0) lider konumunu sürdürdüğü, Rusya Federasyonu'nu Libya (%14.1) ve Türkmenistan'ın (%11.0) izledikleri görülmektedir. Rusya Federasyonu son yıllarda yaşanan küresel finansal kriz nedeniyle toplam iş hacmindeki payı açısından azalma kaydetmiş olmasına rağmen halen Türk müteahhitlerin bir numaralı pazarı olma özelliğini korumaktadır.

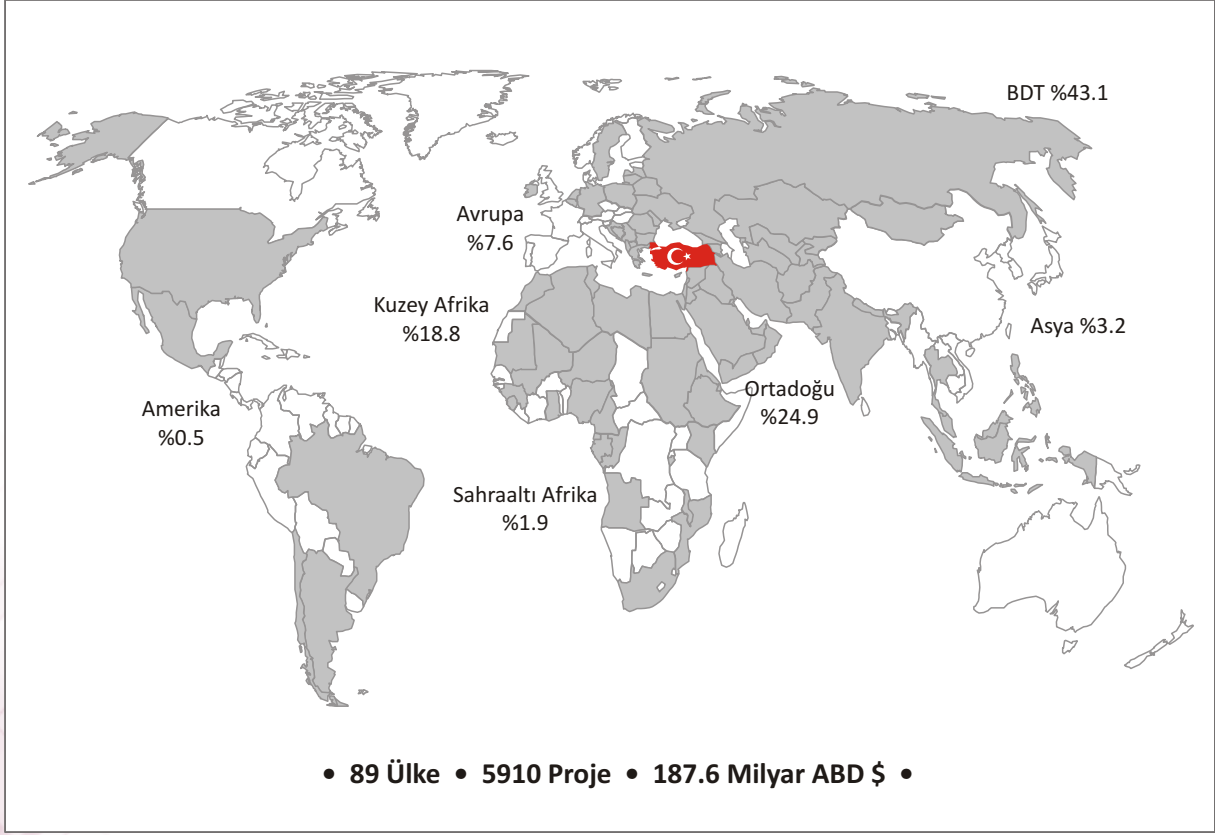
Ülkeler	Toplam Proje Bedeli (ABD \$)	Pay (%)
Rusya Federasyonu	33,803,836,993	18.0
Libya	26,427,390,073	14.1
Türkmenistan	20,717,018,983	11.0
Kazakistan	13,096,033,892	7.0
Irak	10,663,619,923	5.7
S. Arabistan	8,625,571,674	4.6
Katar	7,339,274,750	3.9
BAE	7,330,242,618	3.9
Romanya	6,113,823,739	3.3
Cezayir	5,201,921,233	2.8
Diğer	48,342,496,696	25.8

1972-2010 Yılları Arasında Üstlenilen İşlerin Ülkelere Göre Dağılımı

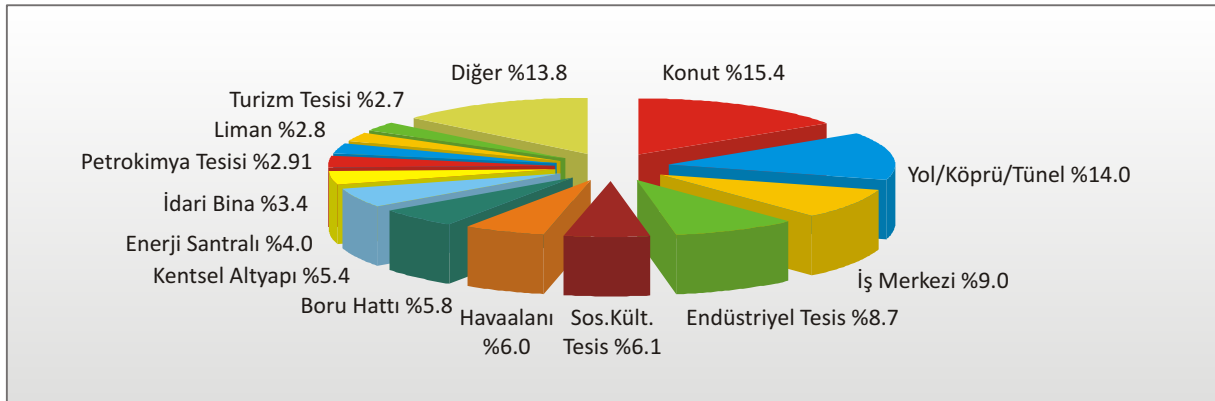
1972-2010 arasındaki 38 yıllık dönemde yurtdışı müteahhitlik işlerinde BDT ülkelerinin payı %43, Ortadoğu ülkelerinin payı %25, Afrika ülkelerinin payı ise %21 olmuştur. Diğer bir deyimle yurtdışında üstlenilen müteahhitlik işlerinin yaklaşık %90'ı BDT-Ortadoğu-Afrika üçlüsünde gerçekleşmiştir.

Türk Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri (1972-2010)

Son 38 yıllık süreç içerisinde emek yoğun iş türlerinden ileri teknoloji ve uzmanlık gerektiren faaliyet alanlarına geçiş yaşanmıştır. Üstlenilen projelerin kapsamı ve büyüklüğü açısından da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Son yıllarda pazar, ürün ve iş çeşitlenmesi hız kazanmış, bazı Türk firmaları, uluslararası havaalanı, demiryolları ve kentsel metro sistemleri gibi proje türlerinde uzmanlaşmışlardır. 1972-2010 yılları arasında konut sektöründeki faaliyetlerin toplam işler içindeki payı %15.4 olarak gerçekleşmiştir. Yol/köprü/tünel, endüstriyel tesis, petrol rafinerileri vb projelerin payında ise önemli artışlar kaydedilmiştir.

1972-2010 Yılları Arasında Yurtdışında Üstlenilen İşlerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Son yıllardaki bir diğer önemli trend ise Türk müteahhitlerin yakın çevredeki ülkelerde doğrudan yatırım yapmaya ve mülk yönetimine artan bir ilgi göstermeleri olmuştur.

2011: Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki Gelişmeler

Libya'nın bugüne kadar Türk müteahhitlerin yurtdışında üstlenmiş oldukları işlerdeki oransal payı %14.1'dir. Libya'daki işlerin toplam tutarı ise 26.43 milyar ABD Dolarıdır. Bu projelerin yaklaşık 16 milyar ABD Dolar'lık bölümü son dört yıl içerisinde üstlenilmiş olup ağırlıklı olarak halen devam eden işleri kapsamaktadır. Libya'da yaşanan ayaklanma, iç savaş ve ardından yapılan askeri müdahale nedeniyle söz konusu projeler belirsiz bir süre için durmuş bulunmaktadır.

Bu beklenmeyen durum neticesinde müteahhitlik firmaları; hakediş alacaklarının tahsili, tedarikçilere yapılacak ödemeler, banka teminat mektuplarının akıbeti, çalışanların durumu vb. bir çok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

Libya'da yaşananlar ve halen devam eden belirsizlikler orada faaliyet gösteren firmaları ciddi boyutlarda kayıpların yanı sıra, büyük risklerle de karşı karşıya bırakmıştır. Öngörülmesi mümkün olmayan bu gelişmelerin açtığı yaraları sarmak için inşaat/taahhüt sektörüne dönük olarak bazı hızlı önlemlerin alınmasına ve destek programları uygulanmasına ihtiyaç vardır. Aksi halde sorunların derinleşmesi ve yaygınlaşması kaçınılmaz olacaktır. Dahası, bu sorunlar başta bankacılık olmak üzere sektörün ilişki içerisinde olduğu diğer faaliyet alanlarına da yansiyabilecektir.

Mevcut konjonktürde Libya'da yaşanan olayların, bankalarla olan ilişkilerden vergi mevzuatı uygulamalarına ve çalışma mevzuatına kadar pek çok açıdan mücbir sebep sayılması gerekmektedir. Bu bağlamda alınması gereken önlemler: Libya'da inşaat faaliyetinde bulunan Kurumlar Vergisi mükelleflerinin uğradıkları zararların Libya tarafından karşılanmayan bölümünün firmaların Türkiye'de elde edecekleri kazançlardan indirebilmelerinin sağlanması; Bankalara yapılacak kredi faizi ile anapara ödemelerinin ötelenmesi; teminat mektuplarının sürelerinin uzatılması ve Eximbank tarafından Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine uygulanmakta olan Köprü Kredi programının kapsam ve limitlerinin genişletilmesidir. Öte yandan Libya'dan dönen işçilerin tümünü kapsayacak bir işsizlik sigortası uygulamasına işlerlik kazandırılması da sektörün ihtiyaçları arasındadır. Bu önlemler epeyce güç bir dönemden geçen firmalarımıza soluk aldirmekle kalmayacak, aynı zamanda faaliyetlerini sürdürmelerini ve kaybı telafi etmek üzere alternatif pazarlara yönelmelerini de olanaklı kılacaktır.

UFUK TURU

DÜNYA, BÖLGE, TÜRKİYE VE LİBYA KONUSUNDA NE DİYORLAR ?

Rifat HİSARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı

Avrupa'da alevlenen borç krizi, Ortadoğu'daki siyasi risk ve Japonya'daki nükleer risk Türkiye'yi etkileyecek en büyük risk alanlarıdır.

Hedef 2023'te dünyada en büyük ilk 10 ülke arasına girmek ama GSYİH'de 16'ıncı, insani kalkınmışlık endeksinde 83'üncü, iş yapma kolaylığı endeksinde 65'inci, dünya rekabetçilik endeksinde 61'inci sıradaki yerimizi düzeltmeden ilk 10'a giremeyiz.

Prof. Dr. Hasan ÜNAL

Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

“... bu ayaklanmanın bir Amerikan organizasyonu ile alakası yok. Bu tamamen bölgede birikmiş olan negatif enerjinin uygun bir ortam bulmasıyla patlamasına benziyor. Ama şu denebilir: “Bu patlama beş sene önce niye olmadı?” Beş sene önce olmadı çünkü Wikileaks belgeleri bu yolsuzlukları açık açık ifade eden manada belgeleyen unsurlar ortaya çıkardı. Bu Tunus'ta bir başlangıç yarattı. Tunus'taki rejimin devrilmesi çok önemli bir başlangıç şu açıdan: Halk Ortadoğu'da korku eşiğini aştı.

Korku eşiği aşıldı Mısır'da, Yemen'de, Ürdün'de mutlaka sonuçları olacaktır. Bu Arap ülkelerindeki ayaklanmaların hepsi aynı şey değil, mesela Tunus ve Mısır birbirine daha benzer, Mısır'la Yemen benzer fakirlik, yoksulluk ve yolsuzluk merkezi ama Bahreyn'deki hadise açıkça bir mezhep çatışmasıdır.

Libya'daki harekette ise fakirlikten ziyade esas sorun Libya'nın bir aşiretler konfederasyonu olmasıdır. Ordunun kendisini savunamayabileceği korkusu her zaman vardı. Orada da korku eşiği aşıldı “Tunus'ta oluyor, Mısır'da oluyor burada neden olmasın?” gibi bir algı oluşunca hadise kolaylaştı.” *Gazete Habertürk, 01.03.2011*

Prof. Dr. Hasan KÖNİ

Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Üyesi

Operasyon sonrası Libya bölünebilir. Ülkede petrolün çıkış yerlerine bakın. Bizim bilmediğimiz bir de çöl kısmında petrol var. Bu güçler Libya'yı Güney Bingazi'den aşağıya ikiye böler. Oradan da Somali'ye ve Süveyş'e kadar bir hatta sahip olurlar. Çok insancıl bu batılılar, 2-3 milyar dolarlık maliyeti kime ödeyecekler? BM ve NATO'nun açıklamaları baştan itibaren çelişkilidir. Büyük ihtimalle Kaddafi'yi öldürüp, yönetimi değiştirecekler. Yerine ABD'ye yakın olan Bingazi kabilelerinden bir meclis kurulur. Batı da buna yardım eder. Batının büyük bir oyun oynadığı ortaya çıktı.

Özdem SANBERK

Emekli Büyükelçi, USAK Başkanı

BM Güvenlik Konseyi kararlarına bakınca Libya'nın bölünmesi de dahil pek çok seçeneğin olabileceği görülüyor. Şu aşamada Kaddafi'nin meşruiyeti olmadığı da ortada. Ama Türkiye böyle bir bölünmeyi istemiyor, karşı çıkıyor. Libya'ya dışarıdan bir siyasi iradenin empoze edilmesine de karşı çıkıyor. Libya halkının kendisini yönetmesini istiyor. Fakat Kuzey Afrika'da başlayan değişim ve dönüşüm engellenemez.

Prof. Dr. Mümtaz SOYSAL

Dışişleri (eski) Bakanı

Libya'ya yapılan operasyon baştan ayağa tutarsızlıktır. Hatta Türkçe'deki tabiriyle iki yüzlülük, yalancılık ve rezalettir. Yani “benzetecekler” tabirinin canlı örneğidir. Libya'yı benzetecekler. Fransa bu işten parsa isteyecektir, İtalya “eskiden ben vardım” diyecek, İngiltere ile Amerika “rafineler bizde kalsın” diyecekler. Bir millet düşmeye görsün; bu duruma acıyorum... Bu durumdan utanıyorum. NATO'nun orada ne işi var. BM'nin de ne olduğu ortaya çıktı. Biz bunları Kıbrıs'ta zaten görmüştük. Beni bu durum şaşırtmıyor.

Semih İDİZ

Milliyet Gazetesi, 21.03.2011

Kuzey Afrika bir çok nedenden dolayı Ortadoğu'dan çok Avrupa'ya bakan bir coğrafyadır. Tarih boyunca da böyle olmuştur. Bu operasyon sonrasında, Libya'nın “sömürgeciler tarafından işgal edilmesi” yerine, AB'nin ekonomik çemberine alınması olasılığı, aksini iddia edenler çıksa da, Libyalıların reddedecekleri bir şey olmayabilir. Özetle, Libya operasyonu ile anında depreşen önyargılara rağmen, bu filmin sonu hiç beklenmedik bir şekilde de bitebilir.

